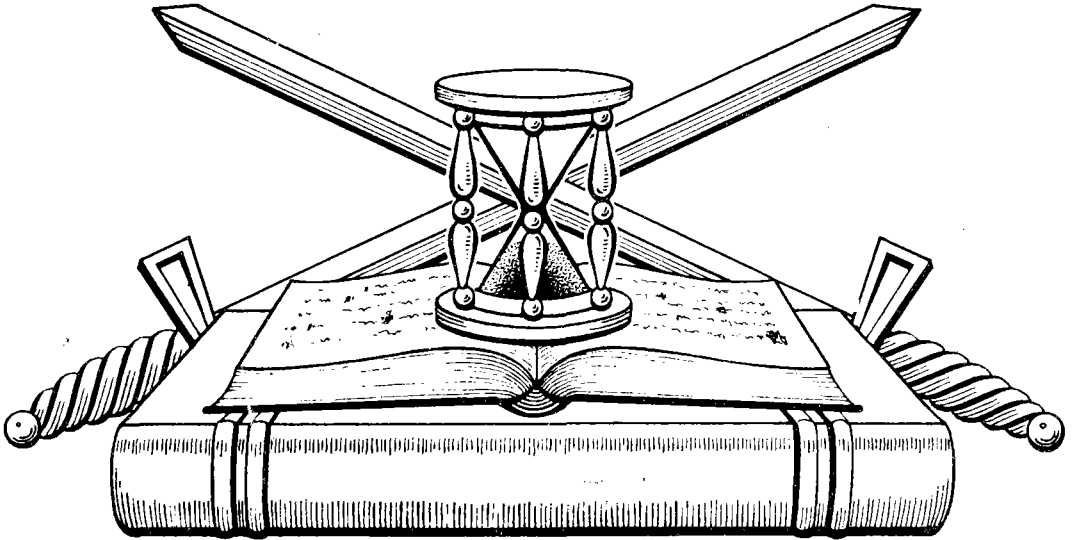

Jim 4/6

MARS ET HISTORIA

ORGAAN

VAN DE
NEDERLANDSE VERENIGING
TER BEOEFENING VAN DE
MILITAIRE HISTORIE

* OPPERICHT 20 AUGUSTUS 1966 *

SAMENSTELLING VAN HET ALGEMEEN BESTUUR.

aftredend

Voorzitter	: F.L.DIEKERHOFF	luitenant-kolonel der Mariniers b.d.	1971
Ondervoorzitter:	J.ALBARDA	luitenant-kolonel der Artillerie b.d.	1974
1e Secretaris	: F.J.van LIER	majoor der Koninklijke Marechaussee	1973
2e Secretaris	: J.H.M. VERKUYL	luitenant ter zee SD II o.c.	1975
Penningmeester	: C.J.KNEPPELHOUT	luitenant ter zee A I	1972
Archivaris	: J.J.B.J. BOUVY	majoor der Artillerie b.d.	1970
Leden	: P.C.BOER	aro KLU Koninklijke Luchtmacht	1975
	W.F.K.ENGELBRECHT	kolonel der Genie b.d.	1976
	F.J.A.LUTZ	kolonel Koninklijke Luchtmacht	1972
	Drs.G.J.A.v.OJEN jr.	luitenant-kolonel der Infanterie	1970
	Mr.CH.L.M.SCHAEPMAN	raadadviseur Ministerie van Defensie	1971
	E.H.H.WEEKENSTROO	bedrijfsleider	1973
	Drs.Y.P.van der WERFF	raadadviseur Ministerie van Defensie	1974

ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR;

Voorzitter	: Oranje Nassaustraat 1	GELDERMALSEN	Tel. 03455-1773
Ondervoorzitter:	Laan van Clingendael 121	's-GRAVENHAGE	Tel. 070-246843
1e Secretaris	: NAPO 890 Utrecht - Veldpost		Tel. 0949-2571.3137
2e Secretaris	: De Ruyterstraat 69	's-GRAVENHAGE	Tel. 070-633792
Penningmeester	: Bremstraat 26	DEN HELDER	Tel. 02230-21253

Contributie bedraagt per jaar min. f 15,--, te storten op giro 14700 van de Algemene Bank Nederland N.V. te Den Helder, ten name van "Ned. ver. militaire historie", rekening nr. 58.72.29.101.

SAMENSTELLING REDAKTIE-WERKKOMMISSIE.

Voor het bestuur: P.C.BOER. en J.H.M. VERKUYL

Uit de leden : H.F.FABRI, kapitein der Grenadiers
A.C.PAARDEKOOPER, directeur Nederlands Legermuseum

Redactieadres : J.H.M. VERKUYL, De Ruyterstraat 69, 's-GRAVENHAGE

SAMENSTELLING REDACTIE-ADVIËSKOMMISSIE.

Voor het bestuur: F.J.A. LUTZ en Drs. G.J.van OJEN jr.

Uit de leden : L.J. SPANJAERDT SPECKMAN, generaal-majoor der Genie b.d.

AFDELINGSCORRESPONDENTEN:

Zie binnenomslag van de achterzijde.

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremonieel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire- en semi-militaire organisatie, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

inhoud

Artikelen door en voor de leden:	De lotgevallen van Hr. Ms. TM 52-61, door J.D. Spek.
	Reglement en orders voor de vesting Venlo, door Mr. P.L.J.M.A. Müller.
Van de Studieafdelingen:	Het Koninklijk Thehuis voor Oud-Militairen 'Bronbeek', door W.R.van der Weide.
Militariade:	door F.L. van Lier.
Aanvullingen en wijzigingen op de ledenlijst.	

DE LOTGEVALLEN VAN HR.MS. 'TM 52-61'

Gedurende het jaar 1939 was door de marineleiding in Nederland een aanvang genomen met het opereren met torpedo-motorboten. Aan het einde van 1938 was bij de Engelse werf British Power Boat Company te Hythe - geleid door de beroemde ontwerper Ir. Hubert Scott Payne - 'n prototype besteld, die zoals bekend door Ltz. L.O.de Booy aan in beslagname werd onttrokken. Deze boot werd op 6 november 1939 als Hr Ms. 'TM 51' te Schiedam in dienst gesteld.

Bij de onderhandelingen in 1939 met de werf was door de werf 'Gusto' v/h. Fa. A.F.Smulders te Schiedam de licentie voor dit type oorlogsschip verworven. Door de Kon.Marine werd gedurende 1939 vervolgens bij 'Gusto' een opdracht geplaatst voor de bouw van een tiental torpedo-motorboten, terwijl in april 1940 nog een herhaalorder werd geplaatst voor nog eens negen eenheden. De eerste serie zou de namen 'TM 52-61' krijgen en de tweede de namen 'TM 62-70'.

Ondanks het feit, dat de oorlogsdreiging in Nederland 't hevigst was, was het grootste deel van de eerste serie bestemd om dienst in de Oost te gaan doen.

Het opleveringsplan zag er als volgt uit:

"TM 52"	op 1 okt. '39	en bestemd voor transp. naar Indië	begin '40
"TM 53"	op 10 nov. '39	" " " " "	begin '40
"TM 54"	op 20 dec. '39	" " " " "	voorj '40
"TM 55"	op 1 febr. '40	" " " " "	voorj '40
"TM 56"	op 10 mrt '40	" " " " "	zomer '40
"TM 57"	op 20 apr. '40	" " " " "	zomer '40
"TM 58"	op 1 juni '40	" " " " "	zomer '40
"TM 59"	op 10 juli '40	" " " " "	zomer '40
"TM 60"	op 20 aug. '40	" " de 1e Div. te Hoek van Holl.	
"TM 61"	op 1 okt. '40	" " " " "	" "
"TM 62"	op 10 nov. '40	" " " " "	" "
"TM 63"	op 20 dec. '40	" " 2e " " "	" "
"TM 64"	op 1 febr. '41	" " " " "	" "
"TM 65"	op 10 mrt '41	" " " " "	" "
"TM 66"	op 20 apr. '41	" " " " "	" "
"TM 67"	op 1 juni '41	" " 3e " Den Helder ?	
"TM 68"	op 20 juni '41	" " " " "	" "
"TM 69"	op 10 aug. '41	" " " " "	" "
"TM 70"	op 1 okt. '41	" " " " "	" "

Zo zou men dus in een tijdsverloop van 2 jaren over een twintigtal torpedo-motorboten van goede kwaliteit kunnen beschikken, verdeeld over 2 divisies, in Indië en 3 divisies in Nederland, waarvan de 3e waarschijnlijk in Den Helder gebaseerd zou worden.

De steeds sterker wordende oorlogsdreiging gooit echter roet in het eten. De Nederlandse strijdkrachten moeten mobiliseren en onttrekken daardoor vele geschoolde arbeidskrachten aan de werven en toeleveringsbedrijven, zodat al spoedig ook de nieuwbouwprogramma's stagneren al naar gelang de belangrijkheid van de schepen. Zo kwam het ook, dat de eerste torpedo-motorboot, die reeds in okt. '39 afgeleverd had moeten zijn, op de 10e mei '40 nog steeds op stapel stond, zij het in een vergevorderd stadium van afbouw.

Dan komt de fatale dag voor het Koninkrijk der Nederlanden. De ochtend van de 10e mei '40 breekt aan de de Duitse troepen komen zowel over land als door de lucht ons land binnen en weten binnen verbluffend korte tijd een aantal vitale punten te bezetten en een deel daarvan bezet te houden. Een van de ingenieurs van de 'Gusto', speciaal belast met de torpedo-motorboten, Ir. Hecking Colenbrander - ging met één van de directeuren van Wilton Fijenoord naar Schoutbijnacht L.A.C.M. Doorman, hoofd Materiëel van het Ministerie van Marine om zich bij hem ter beschikking te stellen voor het redden van tenminste een vijftal der nog in aanbouw zijnde torpedo-motorboten. Na dit onderhoud hoorde dhr. Hecking Colenbrander niets meer van de schout-bij-nacht tot op de ochtend van de 14e mei, toen Ir. Hecking Colenbrander na talloze pogingen hem eindelijk weer te spreken kreeg

Het enige wat de schout-bij-nacht kon mededelen, was dat aan Ltz. 2 A.J. van Staveren, kommandant van de 'TM 51' reeds de vorige dag opdracht was gegeven de op stapel staande boten brandbaar te maken en te doen vernietigen en de bij de Maasbruggen beschadigde 'TM 51' op de rivier kapot te schieten. Aan het eerste kon Ir. Hecking Colenbrander weinig meer doen, doch het tweede ging hem sterk ter harte en vroeg schout-bij-nacht Doorman dringend hem toestemming te geven hem te machtigen de 'TM 51' naar Engeland te brengen, wat hem na enige tijd werd toegestaan. (*Ltz. van Staveren ontkwam later met de 'O 23' naar Engeland.*)

In de nacht van 14 op 15 mei slaagde Ir. Hecking Colenbrander er in derdaad in - bijgestaan door Ltz. 2 kmrov D. van Beusekom voor de navigatie en sergeant-adelborst zeedienst F. de Blocq van Kuffeler - naar Engeland te ontsnappen, waar hij de boot aan Ltz. van Beusekom overgeeft, die op zijn beurt de boot in bruikleen aan de Royal Navy overdraagt.

Op 10 mei waren door een aantal Britse torpedojagers 3 uit Royal Marines bestaande 'demolition-parties' aan land gezet. De groep 'XD-B' landde bij Hoek van Holland en had de opdracht alle zich in de omgeving van Rotterdam bevindende vitale objecten voor de vijand onbruikbaar te maken. Het was bij deze 'demolition-party' bekend, dat zich in aanbouw zijnde torpedo-motorboten bevonden en dat deze op 14 mei nog niet waren vernietigd, doch zij konden niet meer van de andere zijde van de Waterweg bij de werf komen.

Toen op 15 mei '40 de Nederlandse strijdkrachten zich hadden overgegeven, werden eveneens alle in aanbouw zijnde marineeenheden aan de Duitsers overgedragen. Spoedig daarop werden alle boten door de Kriegsmarine in beslag genomen. De 'TM 52' en '53', zo goed als klaar om te water te worden gelaten, werden op last van de Kriegsmarine door de 'Gusto' afgebouwd. Reeds in de maand juli werden beide schepen te water gelaten. De 'TM 52' werd daarop in augustus '40 als de 'S 201' in dienst gesteld en de 'TM 53' op 17 september '40 als 'S 202'. Slechts aan de opbouw waren door de Kriegsmarine enkele wijzigingen gebracht.

Na in dienst te zijn gesteld werden beide 'Schnellboote' ter beschikking gesteld van de 'Erprobungstelle Kiel', waar men gedurende ongeveer 2 jaren reeksen van experimenten met de boten werden uitgevoerd. In eerste instantie viel het de deskundigen op, dat de boten bij volle belading onmogelijk de voorgeschreven snelheden konden bereiken, (*de bestekken en voorschriften waren alle bij 'Gusto' buitgemaakt!.*) Ontworpen voor een maximum snelheid van ongeveer 45 knopen, haalden zij onder de Duitse vlag slechts 35 knopen. Een van de experimentele programma's bestond uit het uittesten van mogelijkheden om tenminste boven de 40-mijls-limiet te komen.

Bij de Kriegsmarine was het een stelregel dat voor de acceptatie-kommissie, dat alle torpedo-motorboten voor die marine teminste vrij langdurig een snelheid van 40 knopen haalden. Eén van die pogingen bestond uit het bijbouwen van een vierde motor (waarschijnlijk afkomstig van een boven Duitsland of bezet gebied afgeschoten Engelse bommenwerper). Doch dit experiment bereikte niet veel van het gewenst resultaat. Dit werd eerst bereikt nadat de drie (originele?) motoren van 1100 pk per stuk waren opgevoerd tot zij een vermogen hadden van 3000 pk elk leverden, hetgeen resulteerde in een maximum snelheid van 42,5 knopen.

Andere experimenten hadden te maken van de zeewaardigheid - die eveneens niet aan de Duitse eisen voldeed - en bewapening.

Ondanks het feit, dat beide torpedo-motorboten experimentele eenheden waren, zijn zij, als dan niet voor experimentele doeleinden, eveneens operatief tegen Geallieerde oorlogsschepen in het Kanaal. Tijdens een van de missies van het Britse 3e Motor-Gunbaot-flottielje in het Kanaal had een der MGB's vuurkontakt met een van de buitgemaakte boten. De Nieuw-Zeelandse comm. schrok, toen hij merkte wie hij onder vuur had laten nemen, daar hij meende dat het hier eveneens tot het genoemde flottielje behorende MGB 46 was (onder die naam kwam de TM 51 terug onder Nederlandse vlag). Na terugkeer te Ramsgate lag daar echter als 2 druppels water op zijn tegenstander gelijkende MGB 46, doch Ltz. de Looze deelde mede, dat hij die nacht niet 'uit' was geweest en dat zij elkaar onmogelijk hadden kunnen ontmoeten.

Na vele series experimenten te hebben ondergaan, waren beide boten van weinig waarde meer voor de Kriegsmarine, zodat zij in 1942 naar Bulgarije werden verkocht. Daar werden zij onder de nummers '3 en 4' als regionale patrouillevaartuigen in dienst gesteld - zij waren door de Duitsers geleverd met 'non-reversible' motoren -. Na 1945 werden zij aangehouden voor opleidingsdoeleinden voor de Bulgaarse marine, totdat zij in 1955 gesloopt zijn.

De overige boten van de eerste serie, die zich nog in een minder gevorderd stadium bevonden, werden mede op grond van de testresultaten, met de 'TM 52 en 53' geheel omgebouwd. Aan de wereldberoemde scheepswerf - op het gebied van kleine snelle vaartuigen - van Fr. Lürssen te Vegesack bij Bremen werd de opdracht verstrekt om op basis van de reeds bestaande scheepsrompen of grote delen daarvan in feite een geheel nieuw ontwerp te maken, aangepast aan de normen van de Duitse Marine. Bij dit herontwerp kon er niet alleen worden uitgegaan, dat er reeds grote delen van de schepen aanwezig waren, doch ook dat de motoren reeds aanwezig waren. Na het uitbreken van de oorlog was nl. door de Kriegsmarine beslag gelegd op een partij dieselmotoren van 'n klein type, die bestemd waren voor een door een buitenlandse mogendheid bestelde, doch geannuleerde serie torpedo-motorboten.

Deze *nieuwe* boten zagen er wel anders uit, dan de oorspronkelijk in de (Nederlandse) bedoeling had gelegen. Zij maten leeg 54 ton en vol 68 ton; de afm. waren: 28,3/27,7 x 4,46/4,3 x 1,59/1,32 meter. De voortstuwingsinstallatie bestond uit een drietal Daimler-Benz MB 500 12 cilinder dieselmotoren in V-opstelling van elk 950 pk bij 1650 toeren p.m. Goed voor een max. snelheid van 34 knopen (dus in feite beneden de Duitse acceptatienorm van 40 knopen) en op 3 schroeven-Bij een bunker capaciteit van 9,2 ton olie hadden zij een behoorlijk actieradius. De bewapening bestond uit een dubbele 20mm mitrailleur; een drieling 15mm mitrailleur beide op het achterschip, een vijftal zware machinegeweren (ongv. 12mm.) en 2 torpedolanceerbuizen 53,3cm.

Tevens was er zoals bijde Duitse torpedomotorboten gebruikelijk was, gelegenheid voor het meevoeren van een tweetal reservetorpedo's. Nog in 1941 werd de eerste boot bij de Kriegsmarine in dienst gesteld. Terwijl de rest in 1942 volgde onderregistratienummers'S 151 - S 158

'S 151' ex. 'TM54' op 19 december '41 onder OltzS H.Holtzapfel
'S 152' ex. "TM55" op 31 maart '42 onder Oberfähnrich Zs F.W.Heye
'S 153' ex. 'TM56' op 19 april '42 onder LtzS S.Rautenberg
'S 154' ex. 'TM57' op 10 juni '42 onder Oberfähnrich zS W.Kelm
'S 155' ex. 'TM58' op 19 juli '42 onder Kptlt W.D.Babbel
'S 156' ex. 'TM59' op 5 september '42 onder Obltzs K.Thomsen
'S 157' ex. 'TM60' op 8 sept. '42 onder Obltzs K.Merkel
'S 158' ex. 'TM61' op 9 sept. '42 onder Obltzs G.Erdmann.

Tesamen vormden de boten het 7e Duitse torpedomotorbootflottielje, dat op 1 okt. '41 reeds te Swinemünde was opgericht onder tijdelijke commando van Kptlt. B.Klug. In juni '42 nam Kptlt Trummer definitief het flottielje over, nadat de eerste boten van Rotterdam naar de Oostzee waren gebracht om daar in rustig water te kunnen opwerken en oefenen. Deze oefenperiode duurde tot nov. '42 toen de flottieljekommandant opdracht kreeg zijn boten klaar te maken voor een lange reis. 't Opgedragen reisdoel was n.l. La Spezia in Italië. Daar de lange tocht door niet bezet Frankrijk zou gaan, was het noodzakelijk de boten te camoufleren, dat zij er in eerste instantie niet als oorlogsschepen uitzagen. De mitrailleurbewapening werd verwijderd en de torpedobuizen geheel weggewerkt met hout en zeildoek. Op deze manier konden zij voor 'Seenotboote' doorgaan.

Afgesproken werd, dat het flottielje in 2 delen gesplitst zou worden en dat beide divisies afzonderlijk zouden reizen. Zo kwam het ook dat de eerste vertrekkende divisie via de Noordzee naar Rotterdam kon varen vandaaruit Rijn-opwaarts. Toen de tweede divisie moestvertrekken waren de weersvoorspellingen echter dermate dat het beter werd geoordeeld niet over zee te gaan. Zodoende ging de route van deze divisie door het kanalsysteem in Duitsland zelf naar de Rijn, van-

waar beide divisies hun weg vervolgden over het Rijn-Rhône kanaal, Saône en Rhône naar de Middellandse zee en zo naar La Spezia. Daar aangekomen gingen de boten direkt op de slip voor een korte controlebeurt (wat na een dergelijke lange reis wel noodzakelijk was) alsmede het verwijderen van de kamouflage en het monteren van de mitrailleurbewapening.

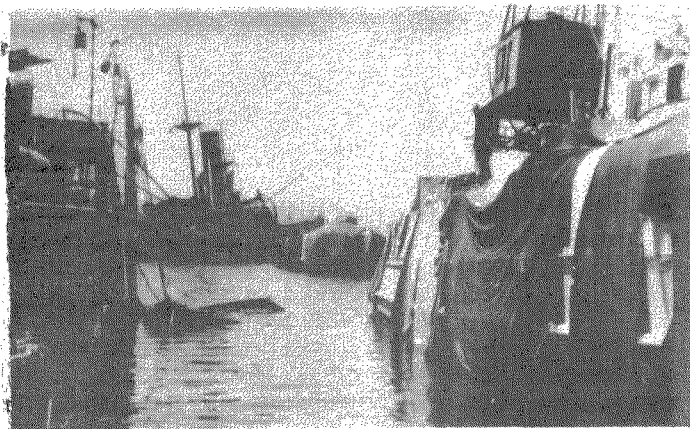
Na gereedkomen op de marinewerf - het was inmiddels december geworden - zette het flottielje koers naar de eerste operationele bases, Augusta op Sicilië. Het flottielje kwam eigenlijk 2 maanden te laat om een redelijk aandeel in de strijd in de Middell. Zee te kunnen hebben met betrekking tot de campagne in Nrd.-Afrika. Het geallieerde tegenoffensief had haar hoogtepunt bijna bereikt - de val van Tunesië was nabij. Gedurende jan, '43 werd het flottielje vervolgens naar Tunesië verplaatst, waar men Bizerta tot hoofdbasis kreeg aangewezen en Sousse en Sfax als hulpsteunpunten, die slechts enkele malen daadwerkelijk zijn benut.

Naast het invallen van Geallieerde oorlogsschepen in Nrd. Afrikaanse wateren bestond een van de hoofdtaken van het 7e flottielje uit het eskorteren van Duitse bevoorradings- en troepenkonvoeien. Voor het 'echte' offensieve werk werden zij door de Duitsers minder geschikt geacht, doordat zij de boten te klein vonden en te langzaam - wat een feit was - waren, vandaar dat zij de bijnaam 'Mäxchenboote' meekregen. Doch ondanks dit feit namen zij deel aan de aanvallen op de Britse torpedojager 'Lightning' nabij Bizerta, die uiteindelijk op de 12e maart '43 door een van de boten van het 3e Duitse TM flottielje tot zinken werd gebracht door een torpedotreffer.

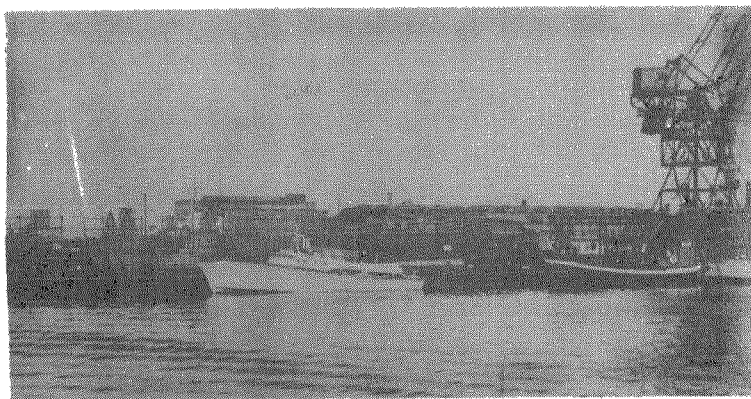
Op 7 mei '43 verlaat de S 151 als laatste Duitse eenheid La Goulette op Kaap Bon, volgepropt met vluchtende Duitsers in de richting Sicilië.

Voor een korte tijd werd het flottielje nu gebaseerd op Porto Empedocle - aan de Siciliaanse kust - wat eigenlijk de basis van het 3e flottielje is, terwijl een aantal van de boten doorvaart naar Toulon voor reparaties of onderhoud. Door de opringerigheid van de geallieerde strijdkrachten eerst op Sicilië en daarna op het vasteland, wordt het flottielje aan de lopende band overgeplaatst; eerst naar Augusta, dan Cagliari en vervolgens Palermo, Messina, Vibo, Crotona en Taranto, Salerno totdat men in La Maddalena weer op adem kan komen.

Nadat de geallieerden waren geland op Sicilië, werd de straat van Messina nogal een druk vaarbaar voor allerhande soorten oorlogsschepen van beide zijden, waarbij aan Duitse zijde het vooral op de 'Marine-Fähr-Prahme' waren - MFP's - die door hun geringe diepgang en relatief zware bewapening moeilijke prooien waren voor de Engelse MTB's, die artilleristisch niet tegen hen waren opgewassen.

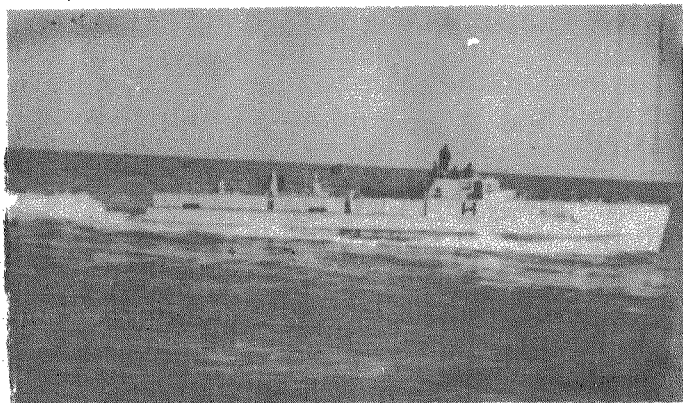

*Boten van het 7e Duitse
'S-boot' flottielje ge-
kamoufleerd liggend in
de haven van Cagliari
tijdens een luchtaanval.
Eigen verzameling.*

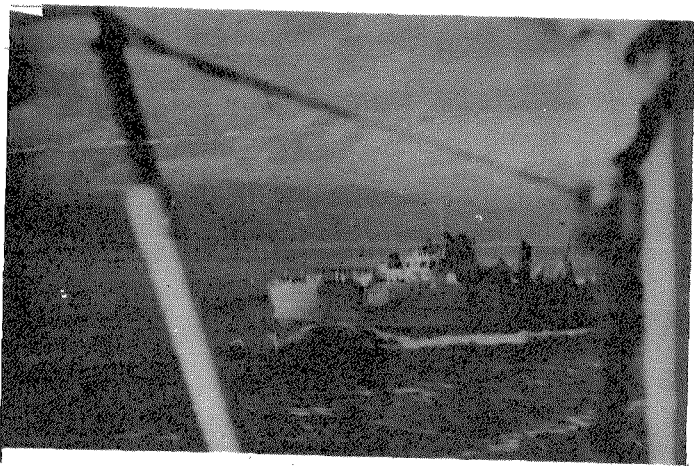
*De 'S 201', ex TM 52 of
'S 202', ex TM 53 lig-
gend in een Franse ka-
naalhaven - '41.*

Foto: L.L. von Münching.

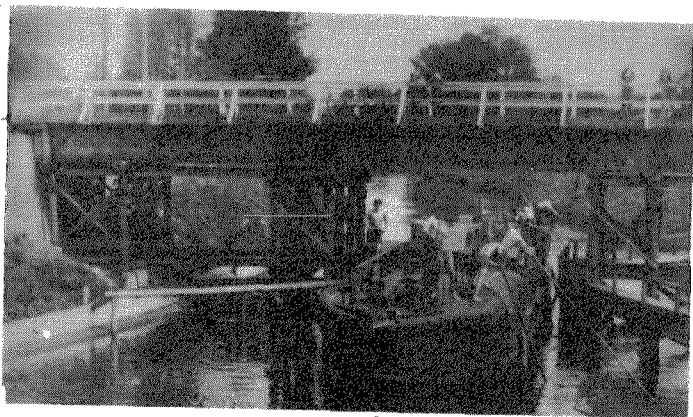
*De 'S 151', ex. TM 54 in
de Middellandse Zee, '43
Eigen verzameling.*

De 'S 155', ex. TM 58 bij
de kust van Sicilië op pa-
trouille - '43.

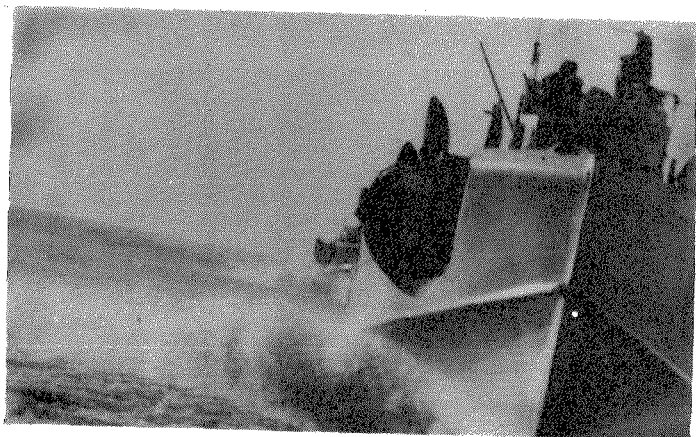
Eën van de boten van
het 7e Duitse 'S-Boot'-
flottielje tijdens de
doortocht door het on-
bezette deel van Frank-
rijk in nov. '42.
De torpedobuizen zijn
weggewerkt.

Eigen verzameling.

Eenheden van het 7 de
Duitse 'S-Boot'- flot-
tielje tijdens een pa-
trouille-slag - 1943

Eigen verzameling.

Behalve in de Middellandse Zee zijn ook in het Kanaal en Noordzee verbitterde gevechten geleverd tussen MTB's en MGB's enerzijds en MFP's en S-boten anderzijds.

Vele van dergelijke MFP konvoeien over de Straat van Messina werden door het 7e flottielje gëeskorteerd (het geheel werd nog gedekt door een groot aantal kustbatterijen van allerhande kalibers).

In de nacht van 15 op 16 (of 16 op 17 juli '43), hierover kunnen geen enkele Duitse of Engelse bronnen het eens worden, fungeerde het 7e flottielje, dat met minstens 5 boten was, als dekking op afstand. Na het doorkomen van het hoofdkonvooi van die nacht, krijgen de boten toestemming in de vroege morgenuren ev. aanvallende activiteiten ten toon te spreiden.

Om de vijand op te zoeken koerst het flottielje in zuidelijke richting Straat Messina in, waar men tegen het ochtendgloren wordt opgemerkt op patrouille liggende Britse TM's - het zijn de TMB's 634 - 670 - 640 en 651, alle van het Britse 32e MTB flottielje - die de opdracht hadden meegekregen vijandelijke oorlogsschepen te beletten door te stoten na de invasiestranden.

Reeds op vrij grote afstand werd door de Britse boten het vuur geopend dat zoals gebruikelijk vergezeld van lichtkogels en -raketten, om reden dat zij langzamer waren dan hun Duitse tegenstanders, doch artilleristisch beter waren uitgerust - een 2-pounder en/of 40 mm geschut als hoofdbewapening - De Duitse boten slaagden er echter in de tegenstanders te ontlopen en stonden op het punt door te breken, toen het Britse 7e TM flottielje het 32e te hulp kwam - dit waren de TM's 62, 57, 77 en 82 - die door hun hogere snelheid en wendbaarheid tegenover de kustbatterijen makkelijker hoger in de Straat van Messina konden opereren en die nu van hun missie terugkeerden. In het volgende gevecht geven zij dan ook de doorslag. De Schnellboote moeten terug.

Alle vijf duitse boten worden in het lopende gevecht vrij zwaar beschadigd - een van hen moet op het strand worden gezet, doch kan later worden gerepareerd (ze wordt door de Britten als vernietigd gerapporteerd). Het was dan wel op het nippertje af geweest. Er waren britse boten die op de laatste druppels brandstof hún basis bereikten.

In dit gevecht was het voor het algemeen wel bewezen, dat de kwaliteit van de Duitse torpedomotorboten hoger was, dan die der Geallieerden. Dit in eerste instantie door het gebruik van dieselmotoren.

In het zojuist beschreven gevecht waren er boten waarvan de machinekamer halfvol was gelopen met dieselolie als gevolg van mitrilleurtreffers in de brandstoftanks. Niettegenstaande dit feit, konden de boten behouden worden binnengebracht, terwijl op geallieerde boten de kans VEEL en VEEL groter was geweest, dat een boot met lekkende

brandstoftanks na een felle korte brand in de lucht was gevlogen. Eveneens door het gebruik van dieselmotoren was het mogelijk gedurende aanmerkelijk langere tijden op hoge snelheden te varen, terwijl bij de TMB's onder deze omstandigheden het brandstofverbruik te hoog opliep, doch ook de motoren zouden dit niet lang kunnen volhouden.

Ook de tactische opvatting van de Duitse marineleiding was geheel anders dan die der geallieerden.

Duitse TM's opereerden slechts zelden in groepen met minder dan 3 of 4 boten, terwijl het in Engeland gebruikelijk was patrouilles van 2 boten uit te zenden. Zodoende was de slagkracht in de regel groter en het succes - zeker tot 1944 - navenant.

Ook maakten Duitse boten vaker deel uit van een groter aantal aan oppervlakte-eenheden dan Britse.

Nadat Sicilië was gevallen en geallieerden troepen bij Anzio waren geland op het Italiaanse vasteland, moest het 7e flottielje zich terugtrekken op de basis La Maddalena. Doordat de geallieerden boven Italië zo goed als de alleenheerschappij bezaten, moesten ook nu beide Duitse TM-botenflottieljes zich nogal eens verplaatsen (het in de tussentijd gearriveerde 21e flottielje had slechts een geringe gevechtswaarde). Zo ging het naar Sardinië, naar Piombino op het vaste land en vervolgens naar Nettuno, Civitavecchia, Viareggio, Savonna, Genua, Aix-en-Provence, Carqueiranne (bij Toulon) weer naar Genua.

In november 1943 verlaat het 3e flottielje de Middellandse Zee, wordt via de Po verplaatst naar de Adriatische Zee. Het 7e flottielje zal echter eerst einde jan. of begin febr. '44 volgen, haar taken aan de andere kant van het vaste land waren nog steeds uitvoerbaar, nl. de konvoieskorte.

Als laatst bekende belangrijke actie van het 7e flottielje, is die welke in de nacht van 4 op 5 dec. '43 werd uitgevoerd. Zeven boten van het flottielje werden in de voorafgaande avond beladen met mijnen en voeren samen met één van de Duitse grote hulpmijnenlegger uit langs de westkust van Italië, waar men in het holst van de nacht de mijnenversperring legde. Het geheel was opgedragen als de mijnenlegoperatie 'Ulan'.

Zoals reeds gezegd werd volgde het 7e flottielje het 3e aan het einde van jan. of begin febr. via de po naar de Adr. Zee om de Geallieerden opmars aan die zijde van het Italiaanse vasteland zoveel mogelijk op te houden, doch eveneens om het hoofd te kunnen bieden aan de dreiging die uitging van de Joegoslavische partisanenmarine. De

partisanen wisten het Duitse bevoorradingsverkeer naar de kustgarnizoenen geregeld te storen en die garnizoenen daardoor sterker te isoleren, daarbij regelmatig bijgestaan door de te land opererende partisanen. Speciaal voor het doel de partisanenschepen te verschalken deed de Kriegsmarine nog 2 andere flottieljes uit Duitsland komen (per spoor). Het 22e flottielje was uitgerust met zg. 'KS-Boote', (Klein-Schnell-boote). In nov. '43 waren ook nog een aantal Italiaanse torpedomotorboten van de kapitulerende Italianen vervoerd en in dienst genomen als het 24e flottielje. Al deze torpedomotorbootflottieljes waren voor de benodigde coördinatie verenigd in de '1 Schnellbootsdivision'.

De eerste boot die het flottielje verloor was de S 153. Vier boten van het 7e flottielje dat nu in Pola was gebaseerd, voeren een missie in de late avond van 12 juni '44 uit in een zuid-westelijke koers. Geruime afstand zuidelijker lagen de eskortejagers Eggesford en de Blackmore - type Hunt-3 en Hunt-2 - op hun patrouillelijn, teneinde het zuidelijker gelegen zeegebied voor de Kriegsmarine af te grenzen.

Kort na middernacht verschijnen op de radarschermen van de Eggesford die radarwacht heeft een aantal dotjes. Zij worden geïdentificeerd, als zijnde afkomstig van een viertal kleine vaartuigen op hoge snelheid, dus werd kort daarop E-boat alarm gegeven. Toen de TM's op een afstand van 7 mijl uit de kust waren gekomen, werd door de Eggesford - de Blackmore nam in feite bijna niet aan het gevecht deel - 'stars-hell' afgevuurd teneinde het zeegebied voor de vuurleiding en kanonniers te verlichten. Daarop werd met de 4 inch hoofdbewapening het vuur geopend, na enige tijd ook gevolgd door 2 batterijen 40 mm mitrailleurs. Mede door de kalme zee, zag men aan boord van de Eggesford plotseling een felle brand ontstaan op een van de TM's - een beter richtpunt voor de kannoniers was er niet. Weer korte tijd later - er waren intussen enkele dekkende salvo's afgegeven - verdween het lichtpuntje in zee. De Radarwaarnemer meldde de terugtocht van de 3 overgebleven boten in de richting van Pola.

wordt vervolgd.

W I J Z I G I N G E N O P D E L E D E N L I J S T 1970.
opgave juni 1970.

Savornin,	Lohman,	Jhr.M.	de NIEUW ADRES:	Smidswater 2a DEN HAAG.
Schimmel,	Mr. R.A.	"	Merellaan 342 a	CAPELLE AAN DE IJSSSEL
Bottena,	J.K.M.	"	Hyacinthlaan 7,	HEELSUM (Gem. Lenkum).

*** Artikelen door en voor de leden. ***

REGLEMENT EN ORDERS VOOR DE VESTING VENLO, vervolg
door Mr. P.L.J.M.A. Müller.

Zij gehaald zyn en mondeling rapport laten doen, wat die wacht gepasseerd is; en indien iets van importantie is voorgevallen, zal de officier wanneer hy is afgelost, in persoon aan de gouverneur rapport doen.

CEREMONIEEL AAN DE POORTEN.

1. De officieren aan de poorten en andere gedetacheerde wachten zullen voor de gouverneur en by diens afwezigheid voor de commandant zodikwyls als hy passeert in het geweer komen en dit presenteren.
2. Voor een kolonel zullen de officieren hetzelfde doen.
3. Voor een lt.kolonel en majoor het geweer op de schouder houden.
4. Maar zullen de sergeant en korporaalsposten voor een lt.kolonel en majoor, zo dikwyls hy passeert, het geweer presenteren.
5. Wanneer de majoor van de stad bij de wachten komt, zal de officier van de wacht zyn wacht in het geweer doen komen en indien hy de wacht wil visiteren, hetzelfde laten doen en zyn geweer in de hand nemen.
6. De schildwachten zullen voor alle hoofdofficieren het geweer presenteren en voor verdere officieren het geweer op de schouder houden en front naar hem toemaken.

SLUITEN DER POORTEN.

1. De officieren en de sergeanten aan de poorten commanderende zullen als de poortklok begint te luiden haar tamboer appèl laten slaan boven op de wal om de luiden buiten te waarschuwen en als de poortklok ophoudt hun volk in het geweer doen komen, de marsch doen slaan en de poorten en barrières doen sluiten in praesentie van de sergeant der wacht, die aan de officier rapport zal doen, dat alles wel gesloten is, als wanneer de officier zalschriftelyk rapport zal formeren (gelyk in art.6 in de ordinaire orders van de wacht gezegd is) en door de sergeant aan de kapitein der hoofdwacht zenden en de geordonneerde nachtposten uitzetten en van tyd tot tyd zyn posten visiteren totdat de hoofdromde de ronde heeft begonnen.
2. De sergeant die schriftelyk rapport heeft gebracht aan de hoofdwacht en korporaal van de sergeantsposten, zullen alsdan van de onder-majoor het parool ontvangen, die om dezelve met order uit te geven 4 man van de hoofdwacht zal nemen en dezelve rondom 'm heen posteren, haar geweer buitenwaarts presenterende en iedereen afwerende, opdat niemand hoort, wat by het parool gelast wordt en 't parool ontvangen hebbende aan hun officieren en sergeanten brengen.

ORDINAIRE ORDERS AAN DE WACHTEN TE OBSERVEREN.

1. De officieren moeten 24 uur op haar post blijven, totdat zy afgelast worden en hun eten op de wacht laten brengen.
2. Van de hoofdwacht mogen 3 man verlof gegeven worden om hun eten te halen, aan de poorten 2 en de andere posten maar 1, maar dit verlofwordt maar toegelaten tot het sluiten van de poorten, na welke tyd alles compleet op de wacht moet wezen.
3. Men zal geen ruiter of soldaat buiten de poort laten gaan zonder een gedrukte en behoorlyke pas.
4. En die met een poortpas uitgaan om 's avonds weer in de stad te komen, zullen hun sabel of degen met haar pas in de officierscorps de gardes geven. die zy by hun wederkomst weer ontvangen en zo niet wederkomen zal de officier de pas en degen, als de poort gesloten is, aan de hoofdwacht zenden.
5. De wachten aan de poorten zullen niemand met snaphaan of honden uitlaten om op jacht te gaan zonder speciaal consent van de gouverneur en haar schildwachten belasten goed acht te geven, dat in de stadsgrachten niet gevischt wordt zonder order als voren van de gouverneur.
6. De officieren en sergeanten de wachten aan de poort commanderende zullen alle vreemde personen in hun qualiteit examineren, vanwaar zy komen, waar zy logeren en waarheen zy reizen willen en zenden dezelve naar de hoofdwacht, uitgezonderd luiden van distinctie, waarvan een bediende naar de hoofdwacht zal worden gezonden en de kapitein der hoofdwacht zal door een biljet aanstonds daarvan kennis geven aan de gouverneur, hetwelk ook geobserveerd moet worden zo by een geval een persoon van distinctie maar kwam te passeren, opdat de gouverneur kennis mag hebben als zulks geschiedt en zullen buitendien de officieren gehouden zyn diezelfde personen, die zy reeds hebben laten aanbrengeen aan de hoofdwacht des avonds op haar schriftelyk rapport te stellen.
7. Des middags om 12 uur zullen de valbruggen opgehaald worden, of de barrières op grendel gezet en blyven tot een uur gelyk ook 's zondags van 9 tot 11 uur voormiddags en van 2 tot 4 urnamiddags gedurende de predikatie.
8. Voormiddags om 11.30 uur zullen de officieren en sergeanten aan de poorten commanderende modeling rapport laten doen aan de kapitein van de hoofdwacht van het gepasserde ende des avonds na het sluiten van de poorten schriftelyk en zo in die tusschentyd iets van belang voorvalt hetzelfde aanstonds aan de hoofdwacht laten doen.
9. Als partyen of vreemde commando's aan de poorten komen, zal de officier van de wacht dezelve omstreeks 50 passen van de barrière ende die gesloten houden, laten wachten en maar 1 of 2 laten binnenkomen, aan de hoofdwacht zenden om aan de gouverneur ge-

bracht te worden, die dezelve geëxamineerd te hebben, order zal geven, waarna zich te reguleren.

10. Men zal geen bedelaars in de stad laten komen, maar afwijzen.
11. De boeren of andere huislieden, die 3 of 4 uur van hier naar de markt komen, zal men niet ophouden, maar laten passeren.
12. Men zal niemand, uitgenomen officieren, in de stadsfortificatiën banketten of borstweringen, op de wal laten gaan, als die met be hoorlyke permissie door een biljet van de gouverneur voorzien zyn, hetwelk ook geobserveerd moet worden in de tyd van het gras-snyden.
13. De schildwachten op de wallen zullen ook mede goed acht geven, dat geen vuiligheid op de wal geschiedt, noch schade aan de bomen gedaan wordt en bedelaars en kinderen van de banketten afhouden.

ORDERS OP HET DOEN DER RONDEN.

1. Als de hoofdronde en andere ronden de post nadert, zal de com-manderende officier zyn volk in het geweer doen komen en zo haast zyn schildwacht de ronde heeft doen staan, zal hy door 'n sergeant met 4 man omtrent 20 passen van zyn wacht het gevolg van de ronde doen staan, de ronde doen avanceren gevolg van 4 man, die haar geweer zullen presenteren en het parool aan de hoofdronde geven, van de andere ronden ontvangen en door zyn sergeant aan de dagronde laten geven opdat men weten mag, dat de parool de gehele nacht wel gegeven is geweest; na het geven en ontvangen van het parool rapport van zyn wacht doen, of alles in orde is.
2. Van de hoofdronde zal de officier en sergeant aan de poort com-manderende de 2 grote penningen ontvangen, waarop getekend is de naam van zyn poort en horen op wat uur de hoofdronde zal ordonne-ren dat de patrouilles of byrondes rechts of links over de wal zullen gaan.
3. Deze 2 grote penningen zal door de visiteerronde en een door de dagronde afgehaald worden en aan de hoofdwacht rapport doende ge-bracht worden.
4. De patrouilles van de wachten zullen bestaan uit 2 man rondstok-ken en gaan rechts en links op de wal rond, zoals de hoofdronde't geordonneerd zal hebben, met zich nemende een klein loodje van haar post en ontvangende een dergelyke aan de 3 poorten, dewelke zy zullen brengen aan de sergeant der hoofdwacht om te tonen dat zy rond geweest zyn. Rapport van hun patrouille gedaan heb-bende wederkerende naar hun wacht door zulke straten, als haar van haar officier aangewezen zyn, om in het wederkeren tot pa-trouille door de stad te versterkken.
5. Wanneer de patrouilles op de wal de visiteerronde, ronde major of dagronde ontmoeten, zullen zy aan deze ronde het parool geven en als zy aan deze ronde het parool geven en als zy byrondes ont-moeten zal het woord gegeven worden aan diegene, die het eerst

- 'werda' roept.
6. Wanneer de rondes de wal passeren, hetzy hoofdronde of andere, zo zullen de schildwachten der buitenposten, zowel als die van binnen de wal, 'werda' roepen op het minste gerucht, dat zy horen teken dat zy wakker zyn en wanneer zy zulks niet doen zullen de rondes dat uur en post noteren en aan de hoofdwacht rapporteren, doch zal de ronde de zwijgende schildwacht eerst toeroepen om te horen of hy wakker is.
 7. Na het sluiten der poorten zullen de schildwachten, die op de wal staan, elkaar alle uren 'werda' toeroepen, opdat het de stad rondgaat.
 8. Des morgens na het openen der poorten, als aan de hoofdwacht de sleutels wederom gebracht worden, zal diegene die ze brengt, van de sergeant van de hoofdwacht zyn 8 kleine loodjes weer ontvangen, die door de patrouilles zijn afgehaald en aan zyn officiers brengen, die dezelve aan de aflossende met dit reglementboekje in goede staat zal moeten overleveren op boete daarvoor gestraft te worden.
 9. Alle ruiters en soldaten die door de patrouilles, nadat de taptoe geslagen is, op straat gevonden worden, zullen zy in arrest nemen en naar de hoofdwacht brengen om na bevinding van zaken mit spitsroede of anderszins gestraft te worden; ook andere soorten van luiden, die enige disorde mochten maken, zowel politiek als militairen en indien de patrouilles niet sterk genoeg zouden zijn om de kwaadwilligen in arrest te stellen zullen zy de naaste wacht te hulp roepen, die hen ten spoedigste moet assisteren.
 10. Alle luiden, die in arrest genomen worden, zullen aanstonds aan de kapitein van de hoofdwacht in verzekering gezonden worden, met goed rapport waarmede zy worden beschuldigd.
 11. Alle schildwachten die op hun post gebracht worden, zullen niet alle door de korporaals van de wacht op hun post gebracht en afgehaald worden, maar zy zullen korporaals daarby blyven staan om te horen of de schildwachten elkaar de orders van het garnizoen distinctelyke overgeven.

ORDERS VOOR HET FORT ST. MICHIËL

1. De eigenste orders van de gouverneurs volgens dit boekje gelyk in de stad gegeven zijn, zullen ook hier geobserveerd worden.
2. Behalve dat de officier niemand van zyn wacht zal toestaan naar de stad eten te gaan halen, maar wel naar de marketenster van het fort.
3. Zowel des avonds de poortklok luidt zal de officier van het fort alarm doen slaan en zyn poort sluiten gelyk die met de stad en des morgens openen alsook de taptoe en de reveille laten sluiten.
4. Na de taptoe zal de majoor de visitaarronde doen en de minste

- disorde vindende aan zyn commandant rapport doen.
5. De officier zal voor 12 uur de hoofdronde doen, zyn sergeant 1 uur de dagronde en zenden rondom de wal 3 patrouilles voor middernacht en 3 daarna.
 6. Als de commies-majoor overdag alleen in het magazyn wil gaan, zullen de schildwachten laten passeren en niemand met vuur omtrent naar haar laten komen.
 7. Als de wacht afgelost wordt, zal de officier zelve rapport doen aan de commandant en zal des avonds door zyn sergeant laten doen en de parool laten geven, met hetgene die belast is en zal's morgens door zyn sergeant rapport laten doen aan de majoor, eer de wacht afgelost is, en afgelost zynde tot buiten het fort aftrappen en verder zyn volk byeen in orde in de stda brengen.
 8. Voor de commandant van het fort zal de wacht eenmaal per dag in't geweer komen, het verdere ceremonieel blyft als in de stad.
 9. Gelyk ook van niemand te laten visschen in de grachten zonder de permissie van de commandant en gras te laten snyden in de fortificatie en niemand behalve officieren in de werken te laten gaan

N.B.: De officieren zullen elkaar deze boekjes by het aflossen van de wacht overgeven alsmede de beurze met de rondepenningen en die niet het boekje en de penningen overlevert, niet aflossen en zo het boekje verloren was, daarvoor betalen 2 gulden en voor iedere penning, die verloren wordt, 1 schelling aan de onder-majoor, die daarvoor een andere in de plaats zal leveren.

w.g. R.B. van Reede

De commandant van Venlo en Stevensweert moeten aan de drossard van 't ambt Montfort en by diens afwezigheid aan de scholtissen van dit ambt de sterke hand verlenen.

In het 5e Placaatboek F 911 is verstaan:

Dat alle miliairen personen, die zich in het Overkwartier van Gelderland of in het ambt Montfort by hare vrinden of anderssins komen op te houden, hetzij dezelve in dienst van Haar Mogende of andere mogendheden zouden mogen wezen, wanneer die personen enig exces gedurende hun verblyf aldaar zouden mogen te komen bedryven, gestraft zullen worden volgens de Stads- en Landrechten in het voor Overkwartier gemaneeerd en in zodanige gelegenheid geenszins zullen gauderen van de militaire privilegiën, noch van haar militaire overheid gereclameerd zullen mogen worden; dat de drost van Montfort zal worden gelast zoals gelast wordt mits deze op het naarstige te vigileren, dat geen enkele vreemdelingen of andere die geen borg kunnen stellen ter somma van f 300,00 ofte die tot geen merkelyke utiliteit van het publiek kunnen wezen, zich enige gemeente van het ambt komen ter neder staan, ende te doen vertrekken, die zich binnen korte tyd aldaar ter neder geslagen zouden mogen hebben.

Ende dat de commandant van Venlo en Stevensweert zullen worden gelast zoals gelast wordt mitsdeze, op requisitie van de drost van Montfort, aan dezelve of in deszelfs absentie aan de scholtissen van dit ambt desnoods zynde, de sterke hand na vereisch van zaken te verlenen tot executie van haar Hoog Mogende placaten en resoluties en van decreten en sententiën van den gerechte aldaar. (*Resolutie 25 maart 1717*).

Verwisseling van detachementen, die uit Venlo in Stevensweert; uit Bergen op Zoom in Steenberg en uit Breda in Willemstad gezonden zullen worden; Daarop is goedgevonden en verstaan: dat de genoemde detachementen elk jaar zullen worden verwisseld, daarover de commandeurs of gouverneurs der plaatsen, waaruit de detachementen gezonden zullen zyn, zullen concerteren met de commandant van de plaatsen of forten, waarin de detachementen gezonden zyn. (*resolutie 16 maart 1725, Staten Generaal*).

By resolutie van 20 maart 1725 werd besloten aan de gouverneurs of commandanten van Venlo, Bergen op Zoom en Breda copie van bovengenoemde resolutie te zenden om zig na reguleren by de verandering der garnizoenen.

Mr. P.L.J.M.A.Müller, Venlo

B R O N : *Groot Militair Woordenboek van Colonel Johan Dibbits, Grootmajoor van Sluys in Vlaanderen en de onderhorige forten.*
Gedrukt by Jacobus van den Kieboom, Den Haag, 1740.

VAN DE STUDIE AFDELINGEN

HET KONINKLIJK MILITAIR TEHUIS VOOR OUD-MILITAIËREN 'BRONBEEK'
vervolg door W.R. van der Weide.

Dit bij K.B. vastgestelde reglement steunde echter op geen enkele wet. Men heeft dit schijnbaar ook op het Ministerie over het hoofd gezien. II)

De straffen zagen er als volgt uit:

- a. het GEWOON ARREST in het gebouw, hoogstens 14 dagen (vlg. het toemalige 'kwartierarrest').
- b. het arrest in een strafkamer, hoogstens gedurende acht dagen (vlg. het toemalige instituut 'politiekamer' 12).
- c. VERWIJDERING uit het gesticht.

De met militaire tuchtrecht enigszins bekende lezer zal de straf van berisping missen. Deze bestond uit het Reglement van krijgstucht nl.

ook niet. Men ziet dus een klakkeloos overnemen van het militaire-disciplinaire strafstelsel. Wat had meer voor de hand gelegen dan de berisping voor een gezelschap, toen ook al grotendeels uit oudere oud militairen bestaande? 13).

Beklagrecht bestond niet, terwijl evenmin werd gerept over de wijze van ondergaan der vrijheidsstraffen. Strafbevoegdheid berustte bij de Commandant mv. de straf van gewoon arrest tot 4 dagen, welke de kapitein mocht opleggen, die tevens de strafregisters bijhield. Ze liegen er overigens niet om. Verwijdering werd op voorstel van de Commandant door de Minister van Koloniën bevolen.

Evenals in het Reglement van Krijgstucht werd ook hier getracht een opsomming te geven van de overtredingen, (enunciatieve) hoofdzakelijk wangedrag en dronkenschap, waarvoor men kon worden gestraft, terwijl ook was voorgeschreven dat men aanvankelijk met gewoon arrest, bij herhaling met strafkamer en bij voortgaande herhaling met verwijdering zou worden gestraft. Men ziet: 2 zaken welke in de huidige (overigens op de helling staande) wet op de Krijgstucht niet meer voorkomen. Alleen bij de straf van verwijdering maakte men een uitzondering door voor te schrijven dat deze, ook zonder dat de 2 voorafgaande strafsoorten reeds waren toegepast, kon plaatshebben.

Het systeem was natuurlijk veel minder streng dan in normale militaire omstandigheden en de commissie was er dan ook diep van overtuigd dat de normen welke zij stelde volledig appelleerden - en misschien deden ze dat ook wel - aan het karakter van de inrichting, hetgeen blijkt uit de toelichting op het door haar ontworpen stafstelsel, welke hierna zonder commentaar zal worden gegeven.

Het uitgangspunt was: *"In het gesticht orde doen heersen metterzijde stelling zoveel mogelijk van eigenlijke militaire discipline"*. De invaliden moets men de meeste vrijheid gunnen, doch daarnaast moest een geregelde gang der huishouding zijn verzekerd. De commissie vertrouwde dat het ontworpen stelsel in overeenkomst was met het zachte bestuur dat zij beoogde en *"tevens genoegzaam om wanordelijkheden of zedelijkbedervende gedragingen, wanneer die onverhoopt soms mochten voorkomen, ernstig te keren, of in den vervolge schadeloos te maken"*.

3. ZAKGELD

Het ligt in de rede dat de invaliden die slechts tegen inlevering van hun gagementssacte konden worden opgenomen, toch enig geld ter beschikking moest staan. Ook al weer in navolging van het Hotel des Invalides werd toen regeling voor toekenning van zakgeld ontworpen. Toekenning echter van zakgeld op basis van het maximum gagement, zoals voorgesteld door de commissie, alweer *"ter bevordering van de koloniale werving"* vond uiteindelijk in het Reglement niet plaats,

het zakgeld bleef overigens bestaan toen later vaste bedragen voor de verpleeggelden werden vastgesteld en men dus van zijn gagement nog wel wat overhield. Het werd tenslotte pas m.i.v. 1 januari 1966 afgeschaft (*zonder enig protest*).

4. EERBEWIJZEN BIJ BEGRAFENISSEN.

Dat men zich onvoldoende de burgerstatus van de ofschoon in uniform geklede invaliden realiseerde, blijkt ook uit de regeling van de eerbewijzen bij begrafenissen van bewoners van Bronbeek. Artikel 51 van het Reglement toch schreef voor:

"De in het gesticht overlijdende officieren, invaliden en militaire beampten worden volgens de regels, gesteld in het XXIV hoofdstuk van het reglement op de garnizoensdienst hier te lande, begraven met de aan hun rang toegekende eerbewijzen".

Uiteraard worden tegenwoordig alleen nog de eventueel aanwezige Rid-
ders MWO met militair eerbetoon begraven (*of gecremeerd*) op de in het Reglement Eerbewijzen en Ceremoniëel voorgeschreven wijze.

5. KLEDING.

Op het onderwerp kleding tenslotte zal dieper worden ingegaan, omdat dit zeer waarschijnlijk, behalve bij de studieafdeling Uniformkunde, ook bij de overige leden ruime belangstelling zal ontmoeten.

Het ligt in het voornemen t.z.t. een geïllustreerd artikel over de uniformen van Bronbeek te publiceren. Daarom beperken we ons voorlopig tot die welke bij de oprichting van het Huis waren voorgeschreven zowel voor de officieren, voor de hierboven ook reeds genoemde "militaire beampten" (*die helemaal geen militair waren, doch gegageerde of gepasporteerde onderofficieren t.b.v. de inwendige dienst*) en uiteraard voor die van de invaliden, zonder deze nu overigens reeds in extenso te beschrijven.

In de Commissie is langdurig over dit onderwerp beraadslaagd. Het ging allereerst over de vraag: *"Wat voor uniform?"* Twee beginselen werden verdedigd, n.l. dat van *een zelfde uniform* voor alle invaliden en beampten (*dat zou dan worden de infanterieuniform KNIL*) dan wel het uniform van Wapen of Dienst waartoe men laatstelijk had behoord. De Commissie was van mening dat de oud-militair prijs stelde op het mogen blijven dragen van het uniform van zijn oorspronkelijk *"Wapen of Dienst"* en stelde dit dus voor *"in het belang van de bevolking van het gesticht"*.

Hoewel in de Commissie het laatste principe het won, en het advies aan de Koning dan ook overeenkomstig luidde, werd uiteindelijk in 1862, toen het ontwerp Reglement, waaraan sedert de indiening van het eindrapport der Commissie geen aandacht meer was besteed, weer op de

helling kwam, toch besloten een universeel uniform voor te schrijven behalve voor officieren, die hun oorspronkelijk uniform bleven dragen. Zowel in het eindrapport als in het Reglement is de beschrijving van het uniform vrij summier. Gelukkig zijn de voorschriften m.b.t. het merken van de diverse kleding+ en uitrustingstukken (*te vinden in de Algemene Orders van het Ned. Oost-Indisch Leger*) uitvoerig geïllustreerd zodat men zich heden ten dage nog een volledige voorstelling van de uniformen anno 1862 kan maken.

Het is helaas door tijdgebrek niet mogelijk gebleken reeds bij dit artikel illustratie te voegen. Voor zover noodzakelijk, zal dit bij het volgende artikel geschieden.

Het door de Commissie voorgestelde en in het Reglement in enigszins gewijzigde vorm overgenomen uniform is overigens geen lang leven beschoren geweest. Reeds in 1869 werd het, overeenkomstig de in 1868 voor het Indische Leger ingevoerde nieuwe uniform, opnieuw vastgesteld.

Het moet voor vele oudere invaliden, die gedwongen door hun diep rampzalige levensomstandigheden naar Bronbeek waren gekomen, een heel ding zijn geweest weer verplicht te worden tot het dragen van de destijds zeer ongemakkelijke uniform, hoofdzakelijk bestaande, behalve uit een kwartiermuts met harde klep, een even harde en ongemakkelijke chacot, een stijve korte jas van donkerblauw laken met epauletten en een lichtblauwe lakense broek. Het waren in de Commissie weer *Vertholen* en *Feith* die in deze de zo nodige realiteitszin betrachten en er op wezen, dat een chacot, speciaal voor de ouderen, nu niet bepaald het geschikte hoofddeksel was; echter hun mening werd door de overige leden (waarvan *Andresen* inmiddels weer naar Indië was teruggekeerd) weer niet gedeeld.

Vergeet men hierbij tenslotte niet, dat bij dit uniform ook de onvermijdelijke z.g. halsdas behoorde, gedragen onder de kraag en door generaties van militairen als het meest verfoeilijke en geschuwde kledingstuk beschouwd. Het zou ruim dertig jaar duren, voor men inzag dat dit kledingstuk, speciaal voor de "*in de Infirmerie verblijvenden*", toch wel een ongemakkelijk attribuut was.

Opmerkelijk is het intussen wel, dat men in de officiële opsomming der kledingstukken de witte handschoenen mist, welke c.a. 1900 nog allerwegen tot de groot tenue, zelfs voor miliciens, behoorde. Of dit een vergissing was is niet gebleken, wel kregen de invaliden in 1870, bij de verjaardag van Willem III, ieder een paar wit katoenen handschoenen.

De bewapening met sabel, welke officieel tot 1916 heeft bestaan, vormde ook nog een punt van diepgaande discussie.

Aanvankelijk wilde men ieder ex-militair bewapenen met de sabel van zijn oorspronkelijk Wapen of Dienstvak. Men hoeft waarlijk niet met

een teveel aan fantasie te zijn behept, of de militaire schetsen van *Mil van Hoorn* (ps. voor *M. Looyen, destijds Majoor der Artillerie*) te hebben gelezen om onmiddellijk te kunnen voorzien waarop dit zou zijn uitgedraaid. Gelukkig werd deze gedachte tijdig verlaten en werd elke man bewapend met de korte sabel, toenmaals in gebruik bij de Grenadiers en Jagers ("*met gordel en dragon*"). De Commissie ging echter weer niet in op het andermaal van realiteitszin getuigende voorstel van *Vertholen*, om slechts de dienstdoende invaliden (*politiewacht*) te bewapenen.

wordt vervolgd

A N T E K E N I N G E N

1. Het eerste; nieuwe reglementen werden, nadat de bestaande herhaaldelijk waren gewijzigd, nadien vastgesteld in 1903, 1917 en 1921, terwijl zo juist het nieuwste in de Staatscourant is verschenen, dat per 1 januari 1970 in werking is getreden.
2. De onderscheidingen van Smits zijn geëxposeerd in Museum Bronbeek.
3. In 1859 moest Smits voor twee jaar tot herstel van gezondheid naar Europa vertrekken.
4. Het eerst bij KB van 8 sept. 1877, no 20 ingestelde onderscheidingsteken voor deze eervolle vermelding, kreeg hij bij Besch. Min. van Kol. d.d. 2 maart 1878.
5. Hierdoor werd geen gesp op het in 1869 ingestelde Ereteken Bijzondere Krijgsbedrijven uitgegeven.
6. Deze eresabel is in Museum Bronbeek geëxposeerd.
7. Wegens de wijze waarop hij zich van zijn taak had gekweten in de Commissie van onderzoek naar de plaatselijke en staatkundige gesteldheid van de Oostkust van Borneo, welke commissie voorstellen moest doen "*t.a.v. bezetting van deze kust door Ned. Ambtenaren*". In deze commissie was hij door de G.G. in 1852 benoemd. Hij was toen nauwelijks 3 jaar in Indië. (*Deze G.G., Duymaer van Twist, bestemde S. ook als ordonnansofficier op zijn voorgenomen reis naar Bantam en Sumatra's Westkust*).
8. Voor de resultaten van de inspectie door deze, over het door S. gecommandeerde 10e Bataljon.
9. In het benoemings KB wordt ook Smits'wedde vermeld (*f 4.500,--*). Zijn pensioen bedroeg *f 3.000,--*. Men zij echter voorzichtig met de conclusie dat Smits dit goed geregeld had. Bepaald was n.l. dat zijn pensioen zou worden stopgezet en dat in het bedrag *f 4.500,--* zijn pensioen verdisconteerd was. Hij mocht hieruit echter weer niet afleiden dat hij in actieve dienst was hersteld en zodoende nog aanspraak op promotie kon maken. Aan alles was kennelijk gedacht. Zoals we intussen hebben gezien viel het later met die -overigens titulaire- promoties nog wel mee.
10. Tegenwoordig zijn alle regelen noemens Bronbeek vervat in een Reg-

lement (KB), een z.g. Algemeen Voorschrift (MB), het z.g. Huisreglement (*samengesteld door de Commandant, onder goedkeuring van de Minister van Defensie*) en de diverse Interne Orders van de Commandant.

11. Zelfs in het zo juist buiten werking gestelde Reglement van 1921, kwamen nog vrijheidsstraffen voor, welke overigens reeds sedert jaren niet meer werden toegepast.
12. Deze strafkamer, kenbaar aan drie in de deur geboorde luchtgaten, bestaat nog doch wordt thans voor een nuttiger doel, n.l. kofferbergplaats aangewend.
13. Onnodig te vermelden, dat uiteraard de straf van berisping tegenwoordig wel is voorgeschreven.
14. Het zakgeld bedroeg voor soldaten, korporaals, sergeanten, sergeanten Majoor en Adjudanten Onderofficier, respectievelijk f 0,10, f 0,15, f 0,20, f 0,25 en f 0,30 per dag. Naar gelang men z.g. "*verhoogd gagement*" genoot van 25, resp. 50%, werden de zakgeldbedragen overeenkomstig verhoogd. W.R. van der Weide

Militariade

Zijnde allerhande wetenswaardigheden op militaria-gebied, voor U verzameld door het secretariaat.

1. Het standaardwerk '*DE GESCHIEDENIS VAN HET WAPEN DER KONINKLIJKE MARECHAUSSEE*' van de hand van de oud-Commandant der K.Mar Generaal-Majoor bd. Mr. W.van den Hoek is voor een beperkt aantal gegadigden nog verkrijgbaar tegen de oude prijs van f 20,55 (incl.verzendkosten) bij redactie 'ONS WAPEN', Raamweg 4 te Den Haag.
2. Er is weer een *NIEUWE SERIE TRITT-KAARTEN* uitgekomen bij A. Korsch-Verlag te München. Ook deze serie 6 bestaat uit 24 kaarten. Zij zijn binnenkort via onze vereniging te verkrijgen.
3. Ingevolge Ministeriële Beschikking van 13 maart 1970, Nr. P.131 497E, kan in den vervolge de *VRIJWILLIGERSMEDAILLE* (bestemd voor de vrijwilligers bij o.m. Nationale Reserve, Politie en Noodwacht) getooid worden met een jaarteken in brons in romeinse cijfers, voor resp. XV, XX, XXV of XXX dienstjaren.
4. Bij 'Military Collectors Service', Lingedijk 29, Kedichem, post Arkel, verscheen: '*INSIGNIA, DECORATIONS AND BADGES OF THE THIRD REICH AND OCCUPIED COUNTRIES*', door R.Kahl, Pr. f 34,50 of \$9,50
5. Twee van de beste en voor ons hoogst interessante U.S.handboeken uit de 2e wereldoorlog beleven een heruitgave bij: The Military Press, P.O.Box 643, Gaithersburg, Md.20760 USA, Het zijn '*HANDBOOK ON JAPANESE MILITARY FORCES, TM-E30-480*' en '*Handbook*

on *German Military Forces*, TM-E30-451'. Bijgewerkt tot en met de laatste dagen van de oorlog. Elk boek bevat ong. 550 paginas. Pr. resp. \$ 12,95 en \$ 14,95. Bij bestelling van beide boeken is de prijs \$ 25,--.

6. Wij willen wel eens laat zijn met ons orgaan, dat is echter nog niets vergeleken met het '*JAARBOEK VAN DE KONINKLIJKE LANDMACHT*' waarvan voor kort het deel 1967 verscheen bij de Staatsuitgeverij Overigens niets dan lof voor de samenstellers van dit, vooral uit historisch oogpunt bezien, zeer nuttige boekwerk. De prijs bedraagt f 13,80. incl. porto.
7. Wij ontvingen van het Biblio Verlag, 45-Osnabrück, Postfach 1949 W.-Deutschland, de catalogus '*BIBLIOTHECA RERUM MILITARIUM*'. Deze bevat een groot aantal - met medewerking van vele militair-historici, verenigingen en bibliotheken uitgegeven en van commentaar voorziene - herdrukken van historisch belangrijke militaire boeken, waaronder:
 - * Hannss Friedrich von Fleming: '*DER VOLLKOMMENE TEUTSCHE SOLDAT*', 'n faksimilê-uitgave van het in 1762 verschenen werk. Het boek bevat ongev. 832 pag. en 57 dubbelzijdige gravures. Prijs DM 320,-
 - * Johann Christian Lünig: '*CORPUS JURIS MILITARIS DES HEILIGEN RÖMISCHEN REICHES, worin das Kriegs-Recht sowol Der Römisch Kayserlichen Majestät, als auch Desselben Reichs und dessen Creisse insgeheim, ingleichen Aller Churfürsten, und Derer mächtigsten Fürsten und Stände in Teutschland insonderheit, enthalten ist* Faksimilê-druk van de uitgave 1723. Twee delen met meer dan 2000 blz. Prijs DM 480,--.
 - * Henry Alexis Brialmont: '*LA DÉFENSE DES ÉTATS ET LA FORTIFICATION à LA FIN DU XIXE SIÈCLE*'. Herdruk van de uitgave 1895. Twee delen w.o. atlas met 27 uitvouwbare platen. Prijs DM 160,--.
 - * V. Fedorov: '*EVOLJUCIJA STRELKOVOGO ORUZIJA*' ('*De ontwikkeling der vuurwapens*'). Herdruk van de uitgave 1938-1939. Twee delen met ong. 515 blz. en talrijke afbeeldingen van handvuurwapens. Prijs DM 80-Vele andere herdrukken zijn in voorbereiding.
8. In ons orgaan mag een *protest tegen het stopzetten van de NATO-taptoe* zeker niet ontbreken. Twaalf maal werd deze voortreffelijke muziekmanifestatie in Arnhem georganiseerd. Meer dan een miljoen bezoekers hebben ervan genoten. Toch is onder druk van 'n kleine extreme minderheid en de in dit opzicht te betreuren bezuinigingspolitiek van het Min. van Defensie besloten tot stopzetting. Wel heeft minister den Toom geadviseerd de mogelijkheid te overwegen in 1974 nog eens een grote Taptoe te organiseren, ter gelegenheid van het dan 25-jarig bestaan van de NATO, *maar dit is niet meer dan een doekje voor het bloeden !!*

9. '*ONS LEGER*' van maart 1970 bevat naast een artikel over 'Bronbeek' van de hand van ons lid Majoor KMar b.d. W.R. van der Weide een interessant artikel door Drs. A.J.Kruithof over '*HET BEGIN VAN DE UITZENDING DER KL-ONDERDELEN NAAR INDONESIË*'.
10. Na een periode van ongeveer 2 jaren, waarin de Historische Genieverzameling provisorisch was ondergebracht, zal in april 1970 de verzameling wederom voor bezichtiging worden opengesteld in de daarvoor ingerichte expositieruimte in gebouw K van de Van Brederodekazerne te Vught. Openingstijden zullen nader worden bekend gemaakt. (uit 'Genie' maart 1970).
11. Met betrekking tot de *TWEEDE WERELDOORLOG* zijn weer een groot aantal nieuwe uitgaven te melden. Uit de catalogi van de Academische Boekhandel P.H.Vermeulen NV, Grimburgwal 11-13 te Amsterdam vermelden wij:
 - * '*FACSIMILE-QUERSCHNITT SIGNAL*', een heruitgave van de voornaamste artikelen en illustraties uit het tijdschrift 'SIGNAL', verzorgd door H.Dollinger en met een inleiding van W.A.Boelcke. 208 blz. Bestelnr. H.70302, pr. f 31,--.
 - * '*FACES OF THE THIRD REICH*', door J.C.Fest, een studie der belangrijkste personen met hun achtergronden van het Nazi-regime.382blz bestelnr. H-70303, prijs f 29,--.
 - * '*WIDERSTAND-STAATSSTREIK-ATTENTAT*', door P.Hoffmann, over de strijd van de oppositie tegen Hitler. 850 blz. bestelnr. H-70305, prijs f 57,--.
 - * '*NATIONAL-SOZIALISTISCHE AUSZENPOLITIK 1933-1938*', door H.A. Jacobsen. Bijna 1000 blz. bestelnr. H-70307, pr. f 106,--.
 - * '*SILENCE ON MONTE SOLE*', door J.Olsen, over de gruwelijke moord op 1800 Italiaanse burgers tijdens de terugtocht der Duitse troepen in 1944. Bestelnr. H-70314, prijs f 21,--.
 - * '*FASCIST ITALY*', door A.Cassels, 140 blz. paperback.Bestelnr. H-70320, prijs f 6,--.
 - * '*CAPITULATION 1945, 23 DAYS*', door M.G.Steinert. Over de periode tussen de zelfmoord van Hitler en de onvoorwaardelijke overgave. 352 blz., bestelnr. H-70215. Prijs f 34,50.
12. Gelukkig verschijnen in ons eigen land in het jaar van de herdenking van bezetting en bevrijding 1940-1945 ook goede boeken. Een daarvan is: '*ROTTERDAM MEI '40*', door A.Wagenaar. Een waarlijk meeslepend beschreven beeld van de slag,het bombardement, de brand daarna. 382 blz., 32 blz. foto's. Prijs ongev. f 14,90.

F.v.L.

 CORRESPONDENTEN DER STUDIE-AFDELINGEN *

- [4] de studie-afdeling 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHIEDINGEN', o.l.v.
 Res.Kapitein der Infanterie J.C.Burger, Verhagen Metmanstraat 100, Rijswijk ZH.
- [12] de studie-afdeling 'MILITAIRE EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN', o.l.v.
 Luitenant-kolonel Kon.Marechaussee A.J.Weekenstroo, Burg. Caan van Necklaan 340, Leid-
 schendam.
- [7] de studie-afdeling 'MILITAIRE MUZIEK', o.l.v. Mr. R.A.Schimmel, Voorschoterlaan 60B,
 Rotterdam.
- [5] de studie-afdeling 'Militaire Emblemen', o.l.v. Sergeant-majoor der Intendance B.C.
 Cats en de heer C.van Ekeris, Tesselschadelaan 147, 's-Gravenhage.
- [16] de studie-afdeling 'MILITAIRE GENEALOGIE', o.l.v. Res. Majoor der Genie, b.d. Ir. Ch.
 C. van der Vlis, Anna van Burenlaan 59, Haarlem.
- [6] de studie-afdeling 'WAPENS EN MUNITIE', o.l.v. Res. Eerste Luitenant der Artillerie
 J.Lenselink, P.Kohlerstraat 10, Rijswijk ZH.
- [3] de studieafdeling 'UNIFORMKUNDE', o.l.v. Dr. F.G. de Wilde, Jan Steenlaan 62, Naarden
- [17] de studie-afdeling 'MILITAIRE FOLKLORE', o.l.v. Luitenant-kolonel van de Generale
 Staf L.Verhoeff, Gevers Deynoetweg 50, Scheveningen.
- [19] de studie-afdeling 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT', o.l.v. de heer P.C. Boer, Durendaaldreef
 8, Oisterwijk NBr.
- [20] de studie-afdeling 'K.N.I.L.', o.l.v. Majoor Kon. Marechaussee b.d. W.R. van der Weide
 Conservator van Rijksmuseum Bronbeek, Velperweg 147, Arnhem.
- [11] de studie-afdeling 'TWEDE WERELDOORLOG', o.l.v. de heer J.H.M. Berlemon, Paramaribo-
 straat 63, Leiden.

 INTERESSEGEBIEDEN, WAAR [NOG] GEEN STUDIE-
 AFDELINGEN VOOR ZIJN OPGERICHT. *

- [1] Krijgsgeschiedenis, korpsgeschiedenissen K.L.
- [2] Tradities en ceremonieel.
- [8] Vestingbouw, kasteelkunde, militaire gebouwen.
- [9] Koninklijke Marine [geschiedenis, scheepsbouw, varende Marine] [15]
- [10] Napoleontica
- [13] Vaandels
- [14] Eerste Wereldoorlog.
- [18] Militaire Motorvoertuigen, tanks.
- [21] Militaire Bibliografie, tijdschriften.

* De tussen haakjes geplaatste nummers zijn indicaties ten behoe-
 ve van de ledenlijst.